

הרב יוסף ליברמן

רב דקהל סדיגורה וראש ישיבת שומרי החומות
מח"ס משנת יוסף

בענין עשרה ראשונים בבית הכנסת

זאת אומרת שיש לכל א' מאלף הנותנים מצוה שלימה של צדקה, ומי שנותן אח"כ ה"ז כבר נותן למי שלא נחשב לעני.

וה"נ כששנים נכנסו לביהכ"נ והשלימו על הט' במנין, יש לכל א' מצוה שלימה, כמו כל אלה האלף שנותן כל א' ז"ל. וולא דמי לשנים שדחפו האוטו, שאחד אין בכחו, וצריך לזה שנים, לכן המצוה של שניהם ביחד, וגם שכרם ביחד.

ג) בעשרה הראשונים בעצמם הקודם נוטל כשכר הבאים אחריו.

נתבאר אצלנו בס"ד בשו"ת משנ"י (ח"ו סי' כט, ז הנ"ל) שלפ"ד המעדני יו"ט (ברכות פ"א סק"י, מובא בא"ר סי' צ סק"ז ובמחצהש"ק סקכ"ח) שלא רק שעשרה הראשונים נוטלים שכר כנגד כולם, אלא גם בעשרה הראשונים יש הבדל בין הראשון להעשירי, שכל מי שקדם לחבירו נוטל שכר כנגד כל הבאים אחריו, דהיינו שהראשון נוטל שכר ככל הט' מהראשונים, וככל המתפללים אחריהם, וכן השני נוטל שכר הח' הראשונים וכל הצבור שאחריהם וכו'.

ונראה שאם הראשון בא, וירא כי אין איש ויצא בינתיים לומר קדושה ואיהש"ר במנין הסמוך ע"ד לחזור, ה"ז לא אבד זכותו להיות הראשון בשכרו, וכן השני וכו'. אבל אם יוצא לסדר דברי חול, כגון לשוחח בפלאפון, או לחנות הסמוכה לקנות משהו, הרי זו יציאה מביהכ"נ ואבד ביאתו הראשונה, והרי הוא כבא עכשיו לביהכ"נ.

ד) עשרה הראשונים בבית המדרש ובשיעורי תורה.

והנה ענין עשרה הראשונים מצאנו בבית

בירח אדר, שלמא אשר, לאשר בתורה ויראה נאזר, וכעיינ מתגבר, ה"ה ידידי הרה"ג המו"מ בתו"ש בנש"ק שמו מפארים מו"ה גמליאל הכהן במוהר"א ד רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך

אחדשה"ט באה"ר

אודות שאלתו במש"כ בשו"ע (או"ח סי' צ, יד): ישכים לבית הכנסת כדי שימנה עם העשרה הראשונים. - איך אם נכנסו ט' אנשים לביהכ"נ, ואח"כ נכנסו עוד שנים בבת אחת, מי מהם נחשב לעשירי, ואולי מתחלקת המצוה לשניהם.

א) הנה בנושא זה של להיות מעשרה הראשונים הארכנו בס"ד בשו"ת משנ"י (ח"ו סי' כט), שהענין בזה הוא כמ"ש ובוזה"ק (פ' נשא דף קכו. שציינ עליו המג"א סי' צ סקכ"ח) שהעשרה הראשונים הם כנגד עשר הספירות העליונות, והשכינה באה לביהכ"נ יחד עם העשרה הראשונים (כנגמ' ברכות ו.), וא"כ כאשר שנים השלימו את מנין העשרה, שכרם מתחלק לשניהם בשוה, כשנים שעשו מצוה ביחד, כגון כששנים קיימו מצות פריקה וטעינה, ובזמנינו בגמ"ח בגופו בכלי רכב, כשאוטו נעצר וכדי להדליק המוטור (מנוע) צריך לדוחפו, ודחפוהו שנים, בודאי שכרם שוה. ה"נ בדידן.

ב) אבל יתכן שכל א' מקבל שכר שלם. עפ"י דקיי"ל בשו"ע (יו"ד סי' רנג, א) והוא ממשנה (שלהי מס' פאה) שעני שיש לו מאתיים זוז לא יטול צדקה, ואם חסר לו זוז אחד, ואינו נושא ונותן בהם, אפילו נותנים לו אלף זוז בבת אחת ה"ז יטול. ומשמע מהתפא"י (במשנה שם) שאפילו באים אלף אנשים בבת אחת, ונותן כל א' זוז, ה"ז יטול.

הכנסת במאמרי הזוה"ק הנ"ל ובטוש"ע.

ולגבי להיות הראשון או מעשרה הראשונים לשיבה, לכולל, או לשיעור תורה. משמע בפשטות שהוא כמו לביהכ"ג, שהרי תנן (אבות פ"ג מ"ז) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם. ומנין אפילו חמשה שנאמר וכו', ואפילו שלשה, ואפילו שנים, ואפילו אחד וכו' - [וכן הוא לפני כן (פ"ג מ"ג) שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם, ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה "שהקב"ה קובע לו שכר", לא הזכיר כאן השראת השכינה על אחד]. וא"כ שיש דין כל אלה השראת השכינה, הרי שיש בהקדים לבא, לא רק ענין זריזין מקדימין, וחזיון החבורה, אלא גם כבוד השכינה כמו בתפלה, וממילא דכמו"כ לגבי השכר, שהמקדים לבוא נוטל שכר כנגד העשרה הראשונים וכל הצבור שאחריהם, והשני כנגד הח' שאחריו וכל הצבור שאחריהם וכו'. והעשרה הראשונים כנגד כל

הבאים אחריהם.

ובמדרש שמואל (באבות ג, ז שם) מובא ממהר"ם אלשקר ומהחסיד ר"י יעב"ץ ז"ל שהתנא מפרט לפי סדר המעלות שבאחד באה השכינה והולכת מיד, ובשנים מקשיבה להם והולכת, ובג' מתעכבת יותר, ובחמשה שוכנת אתם יותר, ובעשרה נצבת עמם כל הזמן. והכלל באלו החלוקות, העשרה הם המעולים שבכולם, החמשה מעולים מהג', והג' מהב', והב' מהא'.

וא"כ כל העשרה ראשונים בשיבה, בכלל, ובשיעור תורה, הם המעולים ונוטלים שכר כל המאות הבאים אחריהם, ובעשרה ראשונים עצמם, הקודם קודם לשכר כנגד העשרה הראשונים. - אבל כל הבא אחרי העשרה הראשונים, נהי שאין לו שכר כמותם, אבל יש לו שכר של ברב עם הדרת מלך. וגם המאחר לבא הוסיף ל"ברב עם". וכ"כ במדרש שמואל (שם) בסוף דברי מהר"ם אלשקר ז"ל "והכלל שאינו דומה מרובים העושים את המצוה למועטים העושים את המצוה".

הקב"ה מתפאר בבני ועושה רצונם

למה שאול הבן בפסח דוקא ואינו שואל בסוכות מה נשתנה, כי יש שני הנהגות שהקב"ה מנהיג בהן את העולם, הא' שהקב"ה מנהיג עולמו בטובו ובחסדו הגדול, והנהגה הב' שהקב"ה מנהיג את העולם ע"י תפארת ישראל שהקב"ה מתפאר עצמו עם עמו ישראל, ועושה רצונם להשפיע להם טובות כאשר יבקשו מלפניו. וזהו הרמז בגמרא חד אמר בניסן נברא העולם, כי בניסן הוא הנהגה שהקב"ה מנהיג העולם ע"י תפארת ישראל לכך היו להם לישראל נסים ונפלאות גדולות בזה החודש, וחד אמר בתשרי נברא העולם זה הוא הנהגה שהקב"ה מנהיג העולם בחסדו הגדול ונמצא אלו ואלו דא"ח. וזהו הרמז שהבן שואל בפסח, כי באמת זה שהקב"ה מנהיג עולמו ע"י תפארת ישראל הוא זה שהקב"ה מצמצם את עצמו בעבור עמו ישראל, ויש לו תענוג גדול מזה ובוה ממלא רצונם וחפצם. ולדוגמא זה הוא שאלת הבן לאביו כי שכל האב גדול משכל הבן, רק לאהבת האב להבן מצמצם עצמו האב להשיב תשובה על קושיות הבן, הוא לדוגמא הנ"ל שהקב"ה מצמצם עצמו במדות ישראל להתפאר עמהם לעשות רצונם.

(קדושת לוי - דרוש לפסח)